تعامل انسان و اطلاعات، جلد۳ شماره۴
http://hii.khu.ac.ir
مقاله اصیل پژوهشی

در باب چیستی سواد اطلاعاتی در مدارس: مطالعه موردی درس فارسی پایه چهارم ابتدایی

نسترن پورصالحی: دانشجوی دکتری علم اطلاعات و دانش شناسی دانشگاه تهران
فاطمه فهیم نیا: دانشیار علم اطلاعات و دانش شناسی، دانشگاه تهران
عباس بازرگان: دانشگاه تهران
مریم ناخدا: استادیار علم اطلاعات و دانش شناسی، دانشگاه تهران (نویسنده مسئول) mnakhoda@ut.ac.ir

چکیده

دریافت: ۱۳۹۵/۱۱/۱۲
ویرایش: ۱۳۹۶/۰۴/۱۲
پذیرش: ۱۳۹۶/۰۵/۰۱

زمینه و هدف: با توجه به متغیر بودن سواد اطلاعاتی در هر فرهنگ و اجتماع، نیاز است مفهوم سواد اطلاعاتی در بافت‌های گوناگون از جمله مدارس مورد بررسی قرار گیرد. توسعه سواد خواندن که از اهداف اصلی درس فارسی است، بخشی از سواد اطلاعاتی است و پایه‌های آن در دوره ابتدایی گذاشته می‌شود. فهم ماهیت سواد اطلاعاتی در درس فارسی، ضمن درک بیشتر ماهیت سواد اطلاعاتی در بافت مدارس، کمک می‌کند بتوان در امر آموزش و ارزشیابی سواد اطلاعاتی در مدارس به نحو مطلوب‌تری عمل نمود.

روش پژوهش: این پژوهش از نوع پدیدارشناسی است و از تکنیک تحلیل محتوای کیفی بهره برده است. ابزار گردآوری اطلاعات مصاحبه نیمه ساختار یافته و مشاهده است. از نمونه‌گیری هدفمند برای پیشبرد اهداف پژوهش استفاده شده است. چهار معلم پایه چهارم ابتدایی از سه مدرسه در منطقه ۲ آموزش و پرورش شهر تهران مورد مصاحبه قرار گرفته و چهار کلاس آنان نیز پس از مشاهده با اجرای مراحل سه‌گانه کدگذاری نظری تحلیل گردید.

یافته‌ها: بر اساس تحلیل داده‌ها، می‌توان سواد اطلاعاتی در پایه چهارم را در گام‌های «تنظیم صحنه: ایجاد فضایی برای تفکر و تأمل و برنامه‌ریزی»، «ایجاد و تبیین نیاز اطلاعاتی»، «جستجو و مکان‌یابی اطلاعات»، «بهره‌گیری از اطلاعات»، «پردازش اطلاعات»، «ثبت، سازماندهی و استفاده اخلاقی از اطلاعات»، «برقراری ارتباط» و «ارائه اطلاعات» تبیین نمود.

نتیجه‌گیری: بر اساس یافته‌ها تاکید عمده بر ارتقای مهارت بهره‌گیری از اطلاعات (خواندن، دیدن و شنیدن)؛ پردازش اطلاعات (تأمین زیرساخت‌های درک متن، تمرین درک مطلب به صورت دیداری، شنیداری و متنی و انجام فعالیت‌های نیازمند پردازش اطلاعات) و ارائه اطلاعات (در قالب‌های مکتوب و غیر مکتوب و شیوه تهیه آن‌ها) است. با ادغام سواد اطلاعاتی درس فارسی، این درس می‌تواند به اهداف خود بهتر نایل آید. این پژوهش می‌تواند در جهت طراحی ابزار سنجش سواد اطلاعاتی و طراحی آموزش‌های مورد نیاز معلمان و دانش آموزان به کار گرفته شود.

کلیدواژه‌ها: سواد اطلاعاتی، سواد خواندن، مدارس ابتدایی، درس فارسی، آموزش فارسی، ادغام سواد اطلاعاتی در برنامه درسی

مقدمه

بر اساس تحلیل تاریخی پریرخ، ارسطو پور و نادری (۱۳۹۰، ص ۲۰۶) از سواد اطلاعاتی در ایران بیش از دو دهه از ورود مفهوم سواد اطلاعاتی به ادبیات رشته علم اطلاعات و دانش شناسی در ایران می‌گذرد. در این مدت عمده تحقیقات متأثر از نگاه جهانی به سواد اطلاعاتی است و مطالعاتی که به صورت بومی سواد اطلاعاتی را مورد بررسی و استفاده قرار داده باشد، کمتر مشاهده می‌شود. این در حالی است که به نظر می‌رسد که عدم توجه کافی سواد اطلاعاتی در سطوح مختلف مشکلاتی را ایجاد نموده است. سرقت علمی، بازار فروش پایان نامه و مقاله، جایگاه ایران در میان کشورهای دیگر در آزمون‌هایی مانند تیمز[1] و پرلز[2] در حیطه آموزش و پرورش[3] این را به ذهن متبادر می‌سازد که لازم است تحولی در پژوهش، و آموزش سواد اطلاعاتی رخ دهد. سواد اطلاعاتی به عنوان یک «کنش فرهنگی اجتماعی[4]» در دنیا مطرح است (لوید[5]، ۲۰۱۰، ص ۹)، بر این اساس پرداختن به پژوهش‌هایی که در پی متناسب سازی مفاهیم سواد

[1]. Trend in international Mathematics and science study (TIMSS)
[2]. Progress in international Reading literacy study (PIRLS)
[3]. مطالعه بین‌المللی روند آموزش ریاضیات و علوم و مطالعه بین‌المللی پیشرفت سواد خواندن از مهم ترین و وسیع ترین مطالعات تطبیقی در قلمرو ارزشیابی پیشرفت تحصیلی است که عملکرد تحصیلی دانش آموزان بیش از ۶۰ کشور جهان را در دروس ریاضیات، علوم و سواد خواندن می سنجد(پژوهشگاه مطالعات آموزش و پرورش: مرکز ملی مطالعات بین المللی تیمز و پرلز، ۱۳۹۲).
[4]. Socio-cultural practice
[5]. Lloyd

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2026-11-10]
[DOR: 20.1001.1.24237418.1395.3.4.5.5]

اطلاعاتی با فرهنگ و اجتماع ایران هستند، بیش از پیش احساس می‌شود. به نظر می‌رسد که تلقی نادرست از سواد اطلاعاتی در بافت‌های خاص منجر به ارزیابی نادرست و آموزش‌های ناکارآمد خواهد شد. سواد اطلاعاتی در عصر حاضر صرفاً مهارت‌های جستجو و مکانیابی اطلاعات نیست، بلکه ترکیبی از دانش، نگرش و مهارت (هورتن[1]،۲۰۰۷) است. در نسل گذشته استانداردها، سواد اطلاعاتی، یک سری مهارت‌های مشخص و تعیین شده بود که طی آموزش‌های مرحله بندی شده امکان دسترسی به آن مقدور می‌شد (انجمن کتابداران مدارس آمریکا و انجمن تکنولوژی و ارتباطات آموزشی[2]، ۱۹۹۸). اما استانداردهای جدیدتر، فضای منعطف‌تری را برای توسعه سواد اطلاعاتی در بر می‌گیرند (هیئت انجمن کتابخانه های دانشگاهی آمریکا[3]،۲۰۱۶؛ انجمن کتابداران کتابخانه های مدارس آمریکا[4]، ۲۰۰۷). در واقع سواد اطلاعاتی در حیطه آموزش و پرورش به جای توجه صرف به مهارت‌های اطلاع یابی و ... به شکل گیری تفکر و نگرش پشتیبانی کننده از آموزش موضوعات مختلف مبدل شده است و مسئولیت‌ها و مهارت‌های اجتماعی حمایت کننده از یادگیری را نیز همراه با مهارت‌های اطلاعاتی مورد نظر قرار داده است.

نیل به اهداف والا و تربیت شهروندانی مسئول و یادگیرنده، نیازمند برنامه ریزی از سنین پایین برای افراد است. در بسیاری از کشورهای پیشرفته سواد اطلاعاتی از پیش از دبستان و دبستان در برنامه آموزشی کودکان قرار داشته و برای آموزش دانش، نگرش و مهارت‌های مورد نیاز سواد اطلاعاتی برنامه ریزی شده است (مور[5]، ۲۰۰۶؛ دپارتمان آموزش نیوساوت ولز[6]، ۲۰۰۷؛ سیستم کتابخانه های مدارس کت اسکیلز شمالی اوتسگو[7]، ۲۰۰۶؛ اسکانل[8]، ۲۰۰۱)

در حال حاضر مدل‌های پر کاربرد برای سواد اطلاعاتی در مدارس، با مورد توجه قرار دادن برنامه درسی، از سواد اطلاعاتی به عنوان مسیری برای تحقق یادگیری مستقل و مادام‌العمر (ایروینگ[9]، ۱۹۸۵؛ کولثاو، کسپری و مانیوتز[10]،۲۰۰۷؛ ویلسون و وینگ جان[11]، ۲۰۰۳) بهره می‌گیرند. برای نمونه مبدعان مدل «شش مهارت بزرگ[12]» بیان می‌کنند که این مدل می‌تواند یک رویکرد ایده آل در ترکیب هر نوع برنامه درسی در هر سطحی، با سواد اطلاعاتی باشد و نکته کلیدی در آموزش و یادگیری در این مدل ««بافت[13]» عنوان شده است (آیزنبرگ[14]،۲۰۱۰، آیزنبرگ،۲۰۱۱). در واقع سواد اطلاعاتی به عنوان یک فرایند آموزش با ادغام در محتوای برنامه درسی یک برنامه یکپارچه آموزشی را می‌سازند که یادگیری محصول آن است. در پژوهش باجی (۱۳۹۴) نیز اثر بخشی این مدل برای بهبود آموزش سواد اطلاعاتی در درس علوم پایه ششم ابتدایی تایید گردید.

هدف اساسی برنامه درسی فارسی در دوره دبستان، توجه به تقویت و پرورش هر چهار مهارت زبانی است که عبارتند از: گوش دادن، صحبت کردن، خواندن و نوشتن. خواندن یکی از مهم‌ترین مهارت‌های زبانی است که در دوره ابتدایی به طور خاص مورد توجه است (اکبری شلدره، نجفی پازکی و محمدی، ۱۳۹۳، ص ۳،۹). یادگیری خواندن، کودک را برای خواندن به جهت آموختن آماده می‌کند. بسیاری از معلمان تنها روی آموزش مهارت خواندن، بدون توجه به پیچیدگی‌های خواندن برای یاد گرفتن تمرکز دارند. یادگیری در محیط اطلاعاتی قرن ۲۱ نیازمند مهارت پیچیده در خواندن تمام انواع متن، به خصوص متون اطلاعاتی (که گاهی به عنوان متون غیر داستانی[15] یا تفسیری[16] هم یاد می‌شوند) است. خواندن برای یادگیری، شامل فرایند ساختن دانش شخصی، از منابع اطلاعاتی است. توانایی و شایستگی خواندن متن اطلاعاتی و درک عمیق و درست از آن، برای هر کودکی که در این قرن زندگی می‌کند لازم و ضروری است (کولثاو، ۲۰۱۳). سواد خواندن بخشی از سواد اطلاعاتی است (چن[17]، ۲۰۱۳، ص ۳۹۵). با توجه به اینکه خواندن بخشی مهمی از درس فارسی است و یک کتاب به آن در هر پایه تحصیلی اختصاص دارد، لذا به نظر می‌رسد درس فارسی می‌تواند تا حدود زیادی مسائل مرتبط با سواد اطلاعاتی را پوشش دهد.

---

[1]. Horton
[2]. American Association of School Librarians & Association for Educational Communications and Technology
[3]. ACRL Board
[4]. American Association of School Librarians
[5]. Moore
[6]. NSW Department of Education
[7]. Otsego Northern Catskills BOCES School Library System
[8]. SCONUL
[9]. Irving
[10]. Kuhlthau , Caspari, Maniotes
[11]. Wilson & Wing Jan
[12]. Big6
[13]. context
[14]. Eisenberg
[15]. Nonfiction
[16]. expository text
[17] Chen

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2026-11-10]
[DOR: 20.1001.1.24237418.1395.3.4.5.5]

این پژوهش در نظر دارد به بررسی چیستی سواد اطلاعاتی در بافت مدارس و به طور خاص درس فارسی پایه چهارم ابتدایی بپردازد. در واقع این پژوهش بررسی می‌کند که اگر سواد اطلاعاتی در درس فارسی به کار گرفته شود، به چه صورت در خواهد آمد. برای این منظور معلمان برای گردآوری اطلاعات در این حیطه انتخاب شدند، معلم پیوند بین دانش آموز و کتاب درسی است و از این منظر می‌توان ماهیت سواد اطلاعاتی در دبستان را تا حدی مورد بررسی قرار داد. در واقع سؤال اصلی این پژوهش این است که: ماهیت سواد اطلاعاتی در درس فارسی چهارم دبستان چیست؟ پاسخ به این سؤال می‌تواند کمک کند تا روش مطالعه بافتی سواد اطلاعاتی و متناسب سازی آن با نیازها و فضاهای مختلف تبیین شود. در عین حال شیوه های بهبود آموزش درس فارسی به نحوی که به توسعه سواد اطلاعاتی که هدف از آن یادگیری مادام‌العمر و تربیت یادگیرنده مستقل است نیز مشخص می‌گردد. می‌توان از این منظر به آموزش و ارزشیابی سواد اطلاعاتی در مقطع دبستان به نحو مطلوب‌تری پرداخت و ابزارهای مناسب‌تری برای این جامعه طراحی نمود.

روش

این پژوهش از نوع پدیدارشناسی است و از تکنیک تحلیل محتوای کیفی بهره برده است. ابزار گردآوری اطلاعات مصاحبه نیمه ساختاریافته و مشاهده است. از نمونه گیری هدفمند برای پیشبرد اهداف پژوهش استفاده شده است. برای این منظور از میان مدارس غیردولتی که در منطقه دو آموزش و پرورش تهران قرار داشتند، مدارسی که دارای شرایط زیر بودند انتخاب گردید و در ادامه شش مدرسه حاضر به همکاری شدند که از آن میان در نهایت محقق توانست سه مدرسه را مناسب تشخیص داده و برای ادامه کار برگزیند (جدول‌های ۱ و ۲).

در این سه مدرسه، چهار معلم به تدریس درس فارسی در پایه چهارم می‌پرداختند که همگی مورد بررسی قرار گرفتند. در دو مدرسه، سیستم آموزشی شناور (مانند مقطع متوسطه که هر درس یک معلم دارد) و یک مدرسه دارای سیستم آموزشی تک معلم بود که یک معلم تدریس چهار درس اصلی فارسی، علوم، ریاضی و اجتماعی را بر عهده داشت. بر این اساس دو معلم با تخصص ادبیات و دو معلم دیگر با روش معمول آموزش و پرورش انتخاب شدند.

در پژوهش‌های پدیدار شناختی توصیف شرایط و نحوه گردآوری داده‌ها بر اعتبار پژوهش می‌افزاید (محمدپور، ص ۲۸۶ به نقل از اسپیزال و کارپنتر، ۲۰۰۷، ص ۱۰۴–۱۰۵). بر این اساس نحوه انجام مصاحبه‌ها و ارتباط گرفتن محقق با بافت مطالعه که به تحلیل صحیح می‌انجامد اشاره می‌گردد:

مصاحبه با معلمان از نوع مصاحبه نیمه ساختار یافته بوده و سؤالات آن بنا به صحبت معلمان و فرایند مصاحبه متغیر بود. به علت تمایل به استخراج داده های عمیق و بافتی و آشنایی محدود معلمان از اصطلاح سواد اطلاعاتی، محقق از سازه پیشنهادی نظری (۱۳۹۵) برای گردآوری اطلاعات مورد نیاز خود بهره جست: پیشینه، پروژه، پدیده. منظور از

جدول ۱. الگوی انتخاب مدرسه مناسب جهت انجام پژوهش

ویژگی اصلی و کلیدی: در بر دارنده پاسخ به سؤالات اصلی پژوهش یعنی مفهوم سواد اطلاعاتی در دبستان، در درس فارسی	
ویژگی‌ها	مشخصات مربوطه
ویژگی‌های کادر آموزشی	- علاقه‌مندی و انگیزه معلمان در آموزش بهتر و مؤثرتر - متخصص بودن معلمان و داشتن سابقه تدریس(حداقل ۵ سال) - آشنایی معلمان با شیوه های مختلف تدریس مشارکتی و فعال
هماهنگی اجرایی جهت انجام پژوهش	- همکاری در جهت در اختیار قرار دادن تیم مناسبی از میان معلمان برای انجام پژوهش - همکاری در جهت بازدید از کلاس‌های درس و حضور مستقیم محقق در کلاس - دادن مجوزهای لازم جهت ثبت و گزارش فعالیت‌های درسی معلمان و دانش آموزان - امکان حضور مستمر و طولانی مدت محقق در مدرسه برای درک کامل بافت و مشاهده فعالیت‌های مختلف کلاسی و تعامل با معلمان

جدول ۲. مشخصات معلمان شرکت کننده در پژوهش

معلم	مدرسه	رشته تحصیلی	سابقه کار	مدت مصاحبه
معلم ۱	مدرسه الف	کارشناسی ادبیات فارسی	۱۰ سال	۱:۱۵
معلم ۲	مدرسه ب	کارشناسی ارشد ادبیات فارسی	۵ سال	۰:۵۸
معلم ۳	مدرسه ج	فوق دیپلم تکنولوژی آموزشی	۱۶ سال	۱:۲۴
معلم ۴	مدرسه ج	کارشناسی ارشد مهندسی کامپیوتر	۳ سال	۱:۱۳

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2026-11-10]
[DOR: 20.1001.1.24237418.1395.3.4.5.5]

جدول ۳. مشخصات مشاهده های انجام شده از کلاس‌های درس در فرایند پژوهش

نام	مدرسه	مدرس	محل برگزاری کلاس	موضوع کلاس	طول مدت (دقیقه)
کلاس ۱	مدرسه الف	معلم ۱	کلاس	تدریس درس فرمانده دل‌ها	۴۵
کلاس ۲	مدرسه الف	معلم ۱	کلاس- حیاط مدرسه	تمرین املا	۳۰
کلاس ۳	مدرسه ب	معلم ۲	کلاس	درک متن ص ۹۷ و نگارش ص ۹۸ کتاب نوشتاری	۴۵
کلاس ۴	مدرسه ج	معلم ۳	کلاس	مرور درس‌ها	۴۵

جدول ۴. نمونه کدگذاری و جدول تحلیل داده‌ها مربوط به بخشی از مصاحبه با معلم ۱ در مدرسه الف (به ترتیب بیان معلم)

مضمون	مقوله	زیر مقوله	کد	متن(کوتو)
عناصر سواد اطلاعاتی	تبیین نیاز اطلاعاتی	طراحی پرسش مناسب	ناتوانی در استخراج سؤال مناسب از متن (متن داستانی خارج از کتاب درسی)	من احساس می‌کنم نمی‌توانند سؤال در بیاورند بچه‌ها از متن چون یک مواقعی پیش میاید خودم میگویم بچه‌ها شما می تونید این سؤال را هم این‌گونه بپرسید ولی میدانم چه چیزی خواسته بپرسه اما سؤال را خوب نپرسیده یعنی فهمیده اما طراحی سؤال بلد نیستند بچه‌ها
عوامل موثر	مدرسه	ارزشیابی	ثبت نشدن فرایند رشد فردی (در توانایی استخراج سؤالات بهتر در برنامه کتاب‌خوانی روزانه)	تقریباً هفته ای دو سه بار، سه نفر می‌خوانند معمولاً دو تا سه بار در سال به ایشان می رسد. حقیقتش این روند را تا حالا ارزشیابی نکردم ببینم یک شخص خاص بهتر شده یا نه؟
عناصر سواد اطلاعاتی	ارزیابی	اطلاعات متنی	توانایی کنار گذاشتن جزییات غیر مهم در طراحی سؤال	سؤالی را که خوب بپرسید چطوری است؟ چه آیتم‌هایی دارد؟ یعنی شما انتظار دارید بچه چه تیپ سؤالی را بتواند از این کتاب کار... مثلاً نپرسد که رنگ لباس فاطمه چه رنگی بود؟
عناصر سواد اطلاعاتی	پردازش اطلاعات	فعالیت‌های مبتنی بر پردازش	توانایی طرح سؤالات عمیق از متن خوانده شده	یعنی بتواند مطلب مهم را تشخیص بدهد؟ تقریباً مثلاً حداقل بتواند یک سؤال حالا سطح یک، دیگر بچه کلاس چهارمی نپرسد یک سؤال بینابینی را تقریباً بتواند بپرسد.
عناصر سواد اطلاعاتی	پردازش اطلاعات	اطلاعات متنی	توانایی طرح سؤالات عمیق از متن خوانده شده	یعنی صراحتاً در متن نباشد؟ بله حتی من اشاره می‌کنم می‌گویم بچه‌ها ببینید با توجه به ان چیزی که از متن فهمیدید باید جوابش را بدهید مثلاً این سؤال خوبی بود که فلانی پرسید
عناصر سواد اطلاعاتی	تبیین نیاز اطلاعاتی	طراحی پرسش مناسب	آموزش نحوه استخراج سؤال از متن (تمرین استخراج سؤال از متن کتاب‌های درسی مختلف)	متن‌های متفاوتی دائماً به ایشان بدهیم و به ایشان بگوییم طراحی سؤال کنند کاری که خودم یادم هست آن موقع که مدرسه می‌رفتیم یک درسی که می‌خواندیم معلم ما می‌گفتند از توی این درس ۱۲ تا سؤال در بیاورید. حتی از متن یک درس هم می‌گفتند ۱۲ تا سؤال در بیاورید از درس، درس تاریخ و یا جغرافیا و یا هر چیز دیگری که بود ولی من نمی‌دانم در درس‌های دیگر چقدر از این مدل کارها انجام می‌شود.
عناصر سواد اطلاعاتی	پردازش اطلاعات	مکتوب متنی	تقویت درک متن (از طریق استخراج سؤال از متن)	شاید این طراحی سؤال یک جورایی به درک مطلبش کمک کند بله وقتی این متن را می‌خواند خودش ده تا سؤال بنویسد

پیشینه، ویژگی‌هایی است که منبع داده به خاطر آن انتخاب شده است، پروژه تجربه و شواهدی است که امکان مطالعه بافتی پدیده را فراهم می‌کند، پدیده، متغیرها و سازه‌هایی است که معرف پدیده مورد مطالعه هستند و قرار است در دل تجربه‌ها و شواهد واقعی مطالعه و مصداق یابی شوند (نظری، ۱۳۹۵، ص ۸۱-۸۲).

برای دست‌یابی به نتایج و درک بهتر مفهوم سواد و بافت مورد نظر اقدامات زیر از سوی محقق صورت پذیرفت: مطالعه استانداردهای سواد اطلاعاتی؛ مطالعه مدل‌های سواد اطلاعاتی در محیط‌های یاددهی- یادگیری (بالغ بر ۲۰ مدل[۱])؛ مطالعه کتاب درسی فارسی (خوانداری و نوشتاری)

۱ . ترجمه فارسی عنوان برخی از این مدلها عبارتند از: شش مهارت بزرگ، چرخه پژوهش، مدل آلبرتا، زنجیره و توالی سواد اطلاعاتی، پرسشگری رهنمودی، سلامت اطلاعات دیجیتال، مدل هفت رکنی، مدل *8Ws*، کولتاو، مدل یادگیری فعال، مهارت های اطلاعاتی *PLUS*، لن کلارک، اس. اِی. یو. اس. ای. (*SAUCE*)، اف ال آی پی آی تی، ایروینگ، فرایند اطلاعات نیو ساوت ولز، تاکسونومی کریکس برای سواد اطلاعاتی، دیالوگ، سه در، هندی فایو، مسیر دانایی پاپاس و تِپ. در صورت تمایل به دریافت اطلاعات بیشتر با نویسندگان مکاتبه نمایید.

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2026-11-10]

[DOR: 20.1001.1.24237418.1395.3.4.5.5]

چهارم دبستان و مطالعه کتاب راهنمای معلم فارسی چهارم دبستان؛ شرکت در ده جلسه گروه ادبیات در مدرسه الف؛ حضور مستمر در مدرسه الف به مدت یک ماه و ارتباط و صحبت‌های رسمی و غیررسمی با معلمان مختلف پایه‌های تحصیلی مختلف؛ حضور مستمر به مدت سه هفته در مدرسه ب؛ حضور مستمر به مدت ده روز کاری در مدرسه ج.

جهت تکمیل داده‌ها و تحلیل عمیق‌تر، به مشاهده کلاس‌های درس نیز پرداخته شد و جمعاً ۴ کلاس مورد مشاهده قرار گرفت و ضمن یادداشت‌های میدانی از اتفاقات کلاس (شرح مشاهدات بدون ارزشیابی آنان)، صوت کامل کلاس نیز پیاده شده و همانند مصاحبه‌ها مورد کدگذاری و تحلیل قرار گرفت. طی مشاهده‌ها پژوهشگر نقش ناظر داشته و مداخله ای در فرایند یاددهی- یادگیری نداشت (جدول ۳).

برای تحلیل مصاحبه‌ها و مشاهده‌ها نیز مراحل زیر طی شد: پیاده سازی داده‌ها، مراحل سه‌گانه کدگذاری نظری[1]، تحلیل یک به یک مصاحبه‌ها و مشاهده‌ها، ترکیب کدهای کلیه مشاهده‌ها و مصاحبه‌ها با یکدیگر و تحلیل نهایی. مرحله دسته بندی داده‌ها چندین بار تکرار شد، تا به شکل فعلی درج شده در جدول شماره ۴ در آمد. تاکید اصلی در کلیه مراحل بر یادداشت‌های حاصل از مشاهده و مصاحبه بوده است. برای حصول اعتبار و روایی از دیدگاه کولایزی پیروی شده و توصیف‌های جامع از پدیده مورد مطالعه به مشارکت کنندگان عرضه شد و کنترل و بازخورد به مشارکت کنندگان سپرده شد (محمدپور، ص ۲۸۶ به نقل از کولایزی، ۱۹۷۸).

یافته‌ها

یافته های پژوهش حاصل ترکیب تحلیل‌های حاصل از کدگذاری مصاحبه های معلمان و مشاهده های صورت گرفته از کلاس‌های درسی آنان است. در کل داده‌ها در بر دارنده سه مضمون کلی بودند: عناصر سواد اطلاعاتی، عوامل موثر بر سواد اطلاعاتی، چالش‌های موجود در زمینه توسعه سواد اطلاعاتی. بنا به سؤال پژوهش صرفاً مواردی که دقیقاً به ماهیت سواد اطلاعاتی می‌پردازند بیان می‌گردند و سایر موارد با وجود اهمیتی که دارند، به دلیل محدودیت حجم مقاله در این نوشتار نمی‌آیند۲. داده‌ها در عناوینی همچون «گشودن: ایجاد فضایی برای تفکر و تأمل و برنامه‌ریزی»، «ایجاد و تبیین نیاز اطلاعاتی»، «جستجو و مکان‌یابی اطلاعات»، «بهره‌گیری از اطلاعات»، «پردازش اطلاعات»، «ثبت، سازماندهی و استفاده اخلاقی از اطلاعات»، «برقراری ارتباط»، «ارائه اطلاعات» دسته بندی شده است که در ادامه شرح دقیق هر یک بر اساس یافته های پژوهش ذکر می‌گردد:

گشودن: ایجاد فضایی برای تفکر، تأمل و برنامه ریزی

معلم برای آغاز یک فعالیت آموزشی و انتقال اطلاعات به دانش آموزان اقداماتی صورت می‌دهد که به دانش آموزان کمک کند درگیر موضوع شوند، در مورد آن بیندیشند و در صورت نیاز برای انجام آن برنامه ریزی نمایند. برای این منظور معلم تلاش می‌کند انگیزه لازم را برای شروع یک فعالیت اطلاعاتی در دانش آموزان ایجاد نماید (کلاس ۱). از طریق پیش مطالعه درس در منزل (معلم ۴)، طرح پرسش‌هایی برای آماده سازی فضا قبل تدریس (معلم ۱) و ترغیب آنان به تفکر روی موضوع (کلاس ۴) وادارد. یا آنان را به بارش فکری در مورد موضوع درسی موضوع تحقیق گروهی (معلم ۱) هدایت می‌کند. دانش آموزان هنگام شروع فعالیت عملی نیازمند درک کامل تکلیف و ویژگی‌های آن (معلم ۱، کلاس ۱) هستند و بر اساس این درک لازم است تقسیم کار بین اعضای گروه (کلاس ۱) توسط معلم یا اعضای گروه (معلم ۱، کلاس ۱) صورت گیرد.

نیاز اطلاعاتی

منشأ نیاز اطلاعاتی دانش آموزان عمدتاً برگرفته از موضوعات کتاب درسی (معلم ۱)، مواردی که توسط معلم بر آن تاکید شده و یا مورد سؤال قرار می‌گیرد است. سؤالات دانش آموزان (کلاس ۴) که ملهم از موارد فوق یا اتفاقات جامعه است نیز در مواردی دانش آموزان به تلاش برای پاسخ به آن وا می‌دارد. لزوم توسعه فعالیت‌هایی به شکل گیری سؤال و نیاز در دانش آموز می‌انجامد، به چشم می‌آید.

---

[1]. Theoretical coding

۲ . به طور بسیار خلاصه می توان گفت، یافته های مربوط به عوامل موثر سواد اطلاعاتی بیانگر آن است که معلم، دانش آموز و محیط آموزشی بر توسعه سواد اطلاعاتی تاثیر گذار بودند. در این میان معلم نقش عمده ای در انتقال آموزه های سواد اطلاعاتی به دانش آموزان دارد، علایق و توانمندی های معلم،آموزشهایی که دریافت کرده است و تجربیات کسب شده وی، ارتباطاتی که با دانش آموزان، خانواده ها و سایر معلمان برقرار می کند، روشهای تدریسی که به کار می گیرد، نوع تکالیف و ارزشیابی و سواد اطلاعاتی او از عوامل موثر شناسایی شده بودند. معلمانی که از شیوه تدریس فعال و مشارکتی(معلم ۱ و۲)، از تکالیف پروژه ای با اهداف چند گانه استفاده می کردند، شیوه ارزشیابی مناسب و دقیقی برای دانش آموزان طراحی کرده بودند، در توسعه سواد اطلاعاتی موفق تر می نمودند. هر چند محیط آموزشی در دسترس معلم و امکانات و سیاست گزاری های حاکم بر آن نیز نقش زیادی در اثربخش نمودن فعالیتهای معلم دارند. دانش آموز نیز به عنوان عنصر یادگیرنده، با توانایی ها، علایق و انتظاراتی که از طریق خانواده به او القا می شود در توسعه سواد اطلاعاتی در خود موثر است.

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2026-11-10]
[DOR: 20.1001.1.24237418.1395.3.4.5.5]

نمونه‌هایی از فعالیت‌هایی که معلم در کلاس صورت می‌دهد و به افزایش قدرت تبیین نیاز اطلاعاتی کمکی می‌کند عبارتند از:

- پرسش از دانش آموزان برای تشخیص کلمات نامفهوم در متن (کلاس ۳)
- هدایت دانش آموزان به طرح سؤال در ارتباط با موضوع اصلی انشا (کلاس ۳)
- توان طراحی سؤال از متن درس و یا داستان خوانده شده توسط دانش آموز (معلم ۱)

مکان‌یابی و جستجوی اطلاعات

جستجو و مکانیابی اطلاعات در حیطه مدرسه (مراجعه به کتاب درسی) معلم ۳، پرسش از معلم یا سایر دانش آموزان (معلم ۳، ۴)، کتابخانه مدرسه و کمک گرفتن از کتابدار برای یافتن کتاب مناسب (معلم ۱) و خانواده (استفاده از کتاب‌های شخصی) معلم ۳، پرسیدن از اعضای خانواده (معلم ۳، ۴)، جستجو در فضای اینترنت با همراهی آن‌ها (معلم ۳) صورت می‌پذیرفت.

بهره گیری از اطلاعات

بهره گیری از اطلاعات از طریق حواس صورت می‌گیرد. مهارت خواندن، گوش دادن و دیدن به عنوان ابزارهای بهره گیری از اطلاعات در درس فارسی مورد تاکید قرار می‌گیرد. معلم شیوه های مختلفی را برای درگیر کردن دانش آموزان

جدول ۵. تبیین مضمون بهره گیری از اطلاعات در فارسی چهارم دبستان

مقوله	زیر مقوله	کد مفهومی	منبع
تقویت مهارت خواندن	صامت خوانی	خواندن متن اصلی درس در منزل	معلم ۴
		خواندن از متن کتاب درسی در کلاس به صورت فردی	کلاس ۳
	بلندخوانی	خواندن کتاب درسی فارسی، اجتماعی و ... به صورت مسابقه‌ای	معلم ۳
		خواندن کتاب درسی فارسی به صورت مسابقه‌ای	معلم ۱
		استفاده از کتاب گویا برای آموزش لحن مناسب خواندن	معلم ۱
		خواندن از روی درس با لحن مناسب توسط معلم	معلم ۲
		تقلید صدای شخصیت‌ها هنگام خواندن	معلم ۲
		قرار دادن دانش آموزان در معرض متون مختلف (حماسی، احساسی و ...) نیازمند خواندن با لحن‌های متناسب با آن	معلم ۱
	دقت در خواندن	تمرین دقت در خواندن: مخالف خواندن، جابه‌جایی حروف	معلم ۱
	هم خوانی شعر	هم خوانی یک شعر بلند در ابتدای کلاس	معلم ۱، کلاس ۱
	ترویج کتاب‌خوانی و ایجاد علاقه و عادت به مطالعه غیر درسی	استفاده از کتاب‌های کتابخانه مدرسه در کلاس	معلم ۱، ۲
		صحبت در مورد عناصر داستان یا شیوه آغاز و پایان	معلم ۲
		ایجاد علاقه با خواندن کتاب‌های جالب به شیوه های متنوع در کلاس درس	معلم ۲
تقویت قدرت دیداری	تصویرخوانی	فعالیت تصویر خوانی صندلی صمیمیت	معلم ۱، ۲
		نوشتن در مورد یک تصویر	معلم ۲
	جهت تقویت املا و نگارش	بازی‌های دیداری برای تقویت املا	معلم ۲، کلاس ۲
		بازی‌های تقویت دیداری (دیدن مکان، یا کلمات و به خاطر سپاری و بیان آن)	معلم ۲،۳
	نمایش	مشاهده نمایش‌های اجرا شده توسط سایر دانش آموزان	معلم ۱
تقویت قدرت شنیداری	مبتنی بر اجرای فعالیت‌های کتاب درسی	انجام فعالیت گوش کن و بگو کتاب درسی	معلم ۱، ۴، کلاس ۱
		استفاده از کتاب درسی گویا برای توسعه فعالیت‌های شنیداری در کلاس	کلاس ۱
	مبتنی بر اجرای دانش آموز	گوش کردن به ارائه مطالب نوشته شده سایر دانش آموزان	معلم ۱، ۲
		گوش کردن به ارائه مطالب یا گردآوری شده سایر دانش آموزان	معلم ۳
	فعالیت‌های جانبی معلم	املای تقریری بدون تکرار	معلم ۱، ۲
		تکرار نکردن دستورالعمل‌ها و فعالیت‌های کلاسی، سؤالات و تکالیف	معلم ۱
		بازی‌های تقویت گوش دادن (حفظ و به خاطر سپاری کلمات)	معلم ۲، کلاس ۲
	ارزشیابی	ارزشیابی عملکرد شنیداری دانش آموزان	معلم ۱

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2026-11-10]
[DOR: 20.1001.1.24237418.1395.3.4.5.5]

با اطلاعات و افزایش میزان بهره گیری آنان از اطلاعات به کار می‌گیرد که در جدول شماره ۵ به آن‌ها اشاره شده است.

پردازش اطلاعات

هر کلاس درسی به علت جاری بودن فعالیت یاددهی یادگیری خالی از پردازش اطلاعات از سوی معلم و دانش آموز نیست و این کار در بسیاری از فعالیت‌های کلاسی در جریان است. در پردازش اطلاعات، درک محتوای خوانده، دیده یا شنیده شده نیز از اهمیت برخوردارند و برای نمونه معلم ۱ اقدامات مختلفی برای توسعه توان پردازش اطلاعات در دانش آموزان انجام داده است. معلم ۳ نیز با بالا بردن قدرت تفکر دانش آموزان و طراحی راهبردهایی در این جهت توانسته است توان پردازش اطلاعات را در دانش آموزان خود بهبود بخشد. معلم ۲ ترغیب دانش آموزان به کتاب‌خوانی را به عنوان راهکار اصلی برای بالا بردن قدرت خواندن و

جدول ۶. تبیین مضمون پردازش اطلاعات در فارسی چهارم دبستان

مقوله	زیر مقوله	کد مفهومی	منبع
تقویت زیر ساخت‌های مربوط به درک متن	افزایش گنجینه واژگان	پیش مطالعه دانش آموز و تشخیص لغات ناآشنا و استخراج آن از انتهای کتاب درسی	معلم ۴
		خواندن کتاب غیردرسی در کلاس و بیان معانی کلمات ناآشنا	معلم ۲
		بیان معنی کلمات سخت درس در کلاس با مشارکت معلم و دانش آموزان	معلم ۴
		آموزش نحوه تشخیص و نگارش کلمات هم خانواده	معلم ۴، کلاس ۳
		حدس مفهوم کلمه در جمله	معلم ۱، کلاس ۳
		حفظ شعر و مشاعره زمینه ساز فهم و استفاده از واژگان جدید	معلم ۲
	دانش ادبی- زبانی	توجه به مرجع ضمیر	کلاس ۳
		توجه به ساختار کلمه: مفرد و جمع بودن	کلاس ۳
		توجه به نقش کلمه در جمله: جابه‌جا کردن کلمات شعر برای فهم آن	معلم ۴
		تشخیص نوع جمله با توجه به علائم نگارشی، و خواندن مناسب متن	معلم ۲
		به خاطر سپردن ضرب‌المثل‌ها	معلم ۴
	درک ساختار متن	توجه ساختار متن: تشخیص بخش‌هایی اصلی	معلم ۱، ۳
		استخراج الگوی نوشتاری متون مختلف	معلم ۲
	متنی	ارائه متون مختلف ادبی، شعر، داستانی و اطلاعاتی برای درک مطلب در هفته نامه‌ها و آزمون‌ها	معلم ۱، ۲
		استخراج الگوی نوشتاری متون مختلف: توصیف‌ها، نحوه شروع و پایان، شخصیت پردازی و ...	معلم ۲
		نقد نوشته‌ها و تشخیص معیارهای نوشته مناسب در یک متن (انسجام محتوایی)	معلم ۳
		تغییر زمان، شخصیت، راوی در رونویسی‌های خلاق	معلم ۱
		انتخاب عنوان برای متن	معلم ۲، کلاس ۳
نوع اطلاعات مورد پردازش		ترسیم نقشه عناصر داستان (مکان، زمان، شخصیت‌ها، ترتیب رویدادها) از متن داستانی کتاب درسی	معلم ۱، ۲
		طرح سؤال از یک داستان خارج از کتاب درسی	معلم ۱، ۲
		خط کشیدن زیر کلمات دارای ارزش املایی در متن	معلم ۴
	دیداری	دقت در اجزای تصاویر و درک نشانه های تصویری و برقراری ارتباط بین نشانه‌ها و اجزای تصویر	معلم ۱،۲
		نمایش‌های مربوط به کتاب درسی	معلم ۱
	شنیداری	فعالیت گوش کن و بگو کتاب درسی یا استفاده از کتاب درسی گویا برای توسعه فعالیت‌های شنیداری در کلاس	معلم ۱،۴، کلاس ۱
		گوش کردن به مطالب نوشته شده یا گردآوری شده سایر دانش آموزان	معلم ۱، ۲، ۳
		ارزشیابی عملکرد شنیداری دانش آموزان: نوشتن نکات اصلی داستان گفته معلم ۱ شده در کلاس در منزل، پاسخ به سؤالات درک مطلب از متن شنیده شده	
		آموزش نحوه یادداشت برداری از مطالب شنیده شده: تشخیص کلمات مهم جمله، تشخیص و ثبت جملات مهم، مرتب کردن کلمات و جملات، تهیه خلاصه متن شنیداری	معلم ۴
فعالیت‌های نیازمند پردازش اطلاعات	ترسیم نقشه عناصر داستان	مرور چند باره متن و فهم داستان و اجزای آن	معلم ۴
		تاکید و تمرین بر ترسیم نقشه عناصر داستان	معلم ۱،۲
	طرح سؤال	طراحی سؤال از متن داستانی و	معلم ۱، کلاس ۱
		کیفی و عمیق‌تر نمودن سؤالات در طول زمان	معلم ۳
	پاسخ به سؤال	پاسخگویی به سؤالات درک مطلب	معلم ۱، کلاس ۱،۳
	بیان برداشت /بیان مفهوم با	تفسیر و برداشت کردن برای مثال از یک تصویر	معلم ۱، ۲
	کلمات خود	مطالب گردآوری شده برای پاسخ به سؤال تحقیق	معلم ۳
		معنی شعر	معلم ۴
		بحث کردن در کلاس برای فهم کل متن درس	معلم ۴
	خلاصه کردن	مطالب گردآوری شده برای پاسخ به سؤال تحقیق	معلم ۳
		داستانی‌های گوش کن و بگو کتاب درسی و کتاب‌های داستانی	معلم ۴
	بازنویسی/ ساده نویسی	شعر	معلم ۳، ۴
	نقد نوشته‌ها	تشخیص معیارهای نوشته مناسب در یک متن (انسجام محتوایی)	معلم ۳
	مقایسه کردن	مقایسه داستان‌های مختلف و انتخاب کتاب جذاب‌تر برای خواندن در کلاس	معلم ۲
	ایجاد انگیزه	ایجاد تنوع در ارائه تمرین‌های درک مطلب	کلاس ۱
شیوه آموزش	روش و فن تدریس	کارگروهی (مطالعه فردی، صحبت در مورد فهم با هم کلاسی، معنی کردن کلمات در جمله در کلاس با کمک دانش آموزان و تکمیل معلم، کامل شدن فهم متن، پاسخگویی به سؤالات متن مربوطه)	معلم ۲
		بحث گروهی در کلاس	معلم ۱

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2026-11-10]

[DOR: 20.1001.1.24237418.1395.3.4.5.5]

جدول ۷. تبیین مضمون برقراری ارتباط در فارسی چهارم دبستان

مقوله	زیر مقوله	کد مفهومی	منبع
به عنوان یک شیوه یاددهی - یادگیری	بحث گروهی در کلاس درس	در مورد مفهوم کلی درس	معلم ۴
		پاسخ به سؤالات درک مطلب به صورت بحث کلاسی	کلاس ۳
	کارگروهی	در کلاس و خارج از کلاس	معلم۲،۴، کلاس۱
		پاسخ به سؤالات شنیداری معلم در گروه و ارائه در کلاس و تکمیل آن توسط هم گروهی‌ها یا گروه های دیگر	کلاس ۱
		حل تمرین‌های کتاب در گروه	معلم ۴
		تمرین املا:تشخیص کلمات ارزش املایی به صورت فردی و ترکیب کلمات در گروه و ارائه به کلاس	معلم ۲
	کیفیت و چگونگی انجام کارگروهی	تقسیم بندی دانش آموزان قوی و ضعیف در گروه‌ها برای هماهنگی در پیشرفت کار	معلم ۴
		تقسیم کار توسط معلم برای کاهش اختلافات گروهی و استفاده بهتر از زمان	معلم ۱
		انجام برخی فعالیت‌ها مانند تمرین املا به صورت فردی و سپس گروه بندی و انجام فعالیت گروهی بر اساس آن	معلم ۲
به لحاظ افراد درگیر در ارتباط	دانش آموز با دانش آموز	رفع مشکلات و سؤالات درسی	معلم ۴، کلاس ۴
	دانش آموز با معلم	برقراری ارتباط عاطفی با معلم و تسهیل یادگیری برای خود	معلم ۳
		رفع مشکلات و سؤالات درسی	معلم ۴
	دانش آموز با دانش آموزان کلاس	مهارت آموزی از هم‌کلاسی‌ها و جرات یافتن برای قصه گویی در کلاس	معلم ۲
		بیان نقاط مثبت و منفی انشاهای خوانده شده سر کلاس	معلم ۱
		تبادل اطلاعات و تلاش برای انتقال آموخته‌ها به دانش آموزان کلاس	کلاس ۴
		ایفای نقش به عنوان معلم و دوره لغات و دستور زبان هر درس فارسی	کلاس ۴
		نوبت بندی در ارائه کار به کلاس: مانند کتاب‌خوانی برای سایر دانش آموزان	کلاس ۲
	دانش آموز با گروه کوچکی از دانش آموزان	تبادل اطلاعات در گروه برای تولید محصول اطلاعاتی (پاسخگویی به سؤالات)	کلاس ۱
		انجام فعالیت‌های کتاب درسی یا طراحی شده توسط معلم	کلاس ۱
		طراحی فرایندهایی برای کاهش اختلاف نظر در گروه: قرعه کشی برای انتخاب سخنگو	کلاس ۱
	دانش آموز با خانواده	ترغیب خانواده به حمایت از خواندن متون داستانی ایرانی برای تقویت خواندن و نوشتن دانش آموز	معلم ۲
	دانش آموز با گذشتگان	تقویت هویت ملی، ایرانی با فعالیت‌هایی مانند حفظ اشعار کهن	معلم ۲

پردازش اطلاعات انتخاب کرده و بدان پرداخته است. معلمان در تلاش برای تقویت زیر ساخت‌های مربوط به درک متن نیز هستند، برخی از مواردی که به فهم متن کمک می‌کنند عبارتند از: شناخت جایگاه دستوری واژه و ریشه آن، فهم ساختار جمله و بار معنایی حاصل از نقش‌هایی که کلمه در جمله می‌پذیرد و نوع جمله (امری، پرسشی و ...) و جنبه حسی آن (احساسی، حماسی، و ...) که نیازمند توجه به علایم نگارشی است.

در بخش‌هایی از فرایند تدریس، تاکید و هدف اصلی معلم بر تأمین مقدمات و یا تقویت پردازش اطلاعات است که در جدول شماره ۶ به این موارد اشاره می‌شود.

ارزیابی و انتخاب اطلاعات

دانش آموزان برای انجام فعالیت‌های کتاب درسی (گوش کن و بگو و درک مطلب)، و فعالیت تکمیلی طراحی شده معلم (ارائه خلاصه کتاب به همراه چند سؤال در کلاس) و تکالیف طراحی شده آخر هفته (حاوی متون و سؤالات درک مطلب) نیازمند ارزیابی اطلاعات دریافت شده از طریق خواندن و شنیدن هستند. لازم است دانش آموز نکات مهم متن را تشخیص داده، اطلاعات مرتبط با نیاز خود را استخراج کند. معلم در ارزیابی و انتخاب اطلاعات مناسب دانش آموزان را هدایت می‌کند (معلم ۱).

معلم دانش آموزان را به تکمیل مطالب یکدیگر هنگام ارائه نتایج یک گردآوری اطلاعات کلاسی ترغیب کرده و آن‌ها را به مقایسه متون وا می‌دارد. دانش آموزان مطالب مندرج در کتاب‌های مختلف و یا بیان شده از سوی افراد مختلف را باهم مقایسه می‌کنند (معلم ۳). نکات دیگری که در مصاحبه‌ها و مشاهده های صورت گرفته در این مفهوم به آن اشاره گردید عبارتند از:

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2026-11-10]
[DOR: 20.1001.1.24237418.1395.3.4.5.5]

- در گردآوری اطلاعات برای ساخت روزنامه دیواری نیاز به انتخاب اطلاعات مناسب از منابع گوناگون (معلم ۱)
- توانایی تشخیص نکات اصلی متن و انعکاس آن در طراحی سؤال از متن داستانی برای دانش آموزان دیگر (معلم ۱،۴)
- بررسی چند کتاب داستان و انتخاب داستان جذاب برای خواندن در کلاس (معلم ۲)

ثبت و سازماندهی و استفاده اخلاقی از اطلاعات

عمده روشی که برای ثبت اطلاعات به کار گرفته می‌شود، روش به خاطر سپاری و یادداشت برداری است:

- به خاطر سپاری
  - شکل صحیح کلمات املایی (معلم ۱، ۲، کلاس ۲)
  - الگوی به کار گرفته شده در نوشتن متون مختلف (معلم ۲)
  - اشعار کهن برای هم‌خوانی (معلم ۱، کلاس ۱) مشاعره (۲)
  - انجام بازی‌های دقت و تمرکز در جهت تقویت توانمندی‌های مورد نیاز در درس فارسی مثل گوش دادن، نوشتن و املا
- یادداشت برداری
  - آموزش نحوه یادداشت برداری از مطالب شنیده شده: تشخیص کلمات مهم جمله، تشخیص و ثبت جملات مهم، مرتب کردن کلمات و جملات، تهیه خلاصه متن شنیداری (معلم ۴)
  - ثبت مفهوم شعر، در صورت نیاز (معلم ۲، ۴)
  - ترسیم نقشه عناصر داستان (معلم ۱، ۴)
- استفاده اخلاقی از اطلاعات
  - درج منابع مورد استفاده در یادداشت‌ها (معلم ۱)
  - بیان منابع مورد استفاده در فعالیت‌های گردآوری اطلاعات (معلم ۳)
  - یادداشت برداری از بخش‌های مرتبط کتاب یا مجله بدون تغییر (معلم ۱)

برقراری ارتباط

توان برقراری ارتباط با دیگران برای دستیابی به اطلاعات و اشتراک دانش یکی از گام‌های سواد اطلاعاتی است. شیوه آموزشی فعال که بیشتر معلمان حاضر در این پژوهش بر این اساس فعالیت می‌کردند، سرشار از موقعیت‌های برقراری ارتباط با دیگران است. در واقع معلمان با اهداف مختلف و در شکل‌های گوناگون بستر ارتباط گیری دانش آموزان با دیگران را فراهم می‌آورند. این موارد در جدول شماره ۷ آورده شده‌اند. در این میان کار گروهی متداول و موثر است. در کار گروهی بین ۲ تا ۵ دانش آموز با یکدیگر برای انجام تکلیف یا سؤالات درسی، یا تولید یک محصول و یا جهت گفتگو برای تبیین یک بحث در ارتباط هستند. در کارهای گروهی دانش آموزان قدرت شنیدن نظرات مختلف را در خود افزایش می‌دهند، از یکدیگر می‌آموزند و مزیت‌های کارگروهی را به تدریج در می‌یابند.

ارائه اطلاعات

دانش آموز چهارم در کلاس درس فارسی در فرصت‌های یادگیری ایجاد شده توسط معلم، در قالب‌های مکتوب و غیر مکتوب می‌توانند به ارائه اطلاعات بپردازند. به جهت نوپا بودن دانش آموزان در ارائه برخی از قالب‌های اطلاعاتی معلم آموزش‌هایی را نیز در این راستا به دانش آموزان ارائه می‌نماید. اطلاعات بیشتر در این زمینه در جدول شماره ۸ ذکر گردیده است.

بحث و نتیجه‌گیری

بر اساس یافته های پژوهش، درس فارسی به طور گسترده در تلاش برای تأمین ابزارهای بهره گیری از اطلاعات و پردازش اطلاعات است. ارتقای توان دیدن، شنیدن، خواندن و دستیابی به فهم عمیق از متن، تصویر، و شنیده‌ها در خلال پیام‌های شنیداری رسمی یا ضمن گفتگوهای بین فردی، به طور مناسبی در کتاب درسی پرداخته شده است و این بحث در مصاحبه‌ها و مشاهده‌ها به خوبی مشهود بود. به طور کلی می‌توان گفت در فارسی چهارم دبستان، بهره گیری از اطلاعات، پردازش اطلاعات، ارتباط گیری و ارائه اطلاعات مورد آموزش و تاکید قرار می‌گیرد و سایر ابعاد سواد اطلاعاتی به صورت جانبی و در خلال سایر برنامه‌ها بدان پرداخته می‌شود: مانند استفاده از اطلاعات، برنامه ریزی، مکانیابی و جستجوی اطلاعات ... از سوی دیگر مهم‌ترین منابع اطلاعاتی برای دانش آموزان کتاب درسی، معلم و سایر دانش آموزان همکلاسی است. مهم‌ترین استراتژی جستجوی اطلاعات نیز برای آن‌ها پرسیدن و در گام‌های بعدی جستجو در کتاب و به میزان کمتر جستجو در اینترنت است.

در واقع می‌توان در گزارشی روایت گونه سواد اطلاعاتی در پایه چهارم ابتدایی را از منظر معلمان به صورت زیر شرح داد: یک معلم در آموزش درس فارسی با رویکرد سواد اطلاعاتی، تلاش می‌کند پیش از شروع درس یا یک فعالیت اطلاعاتی فضایی را برای تفکر پیرامون موضوع برای دانش آموزان فراهم کند. تلاش می‌کند دانش آموزان بتوانند برای انجام تکالیف خود به ویژه به صورت گروهی برنامه ریزی کنند،

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2026-11-10]
[DOR: 20.1001.1.24237418.1395.3.4.5.5]

جدول ۸. تبیین مضمون ارائه اطلاعات در فارسی چهارم دبستان

مقوله		زیر مقوله		کد مفهومی	منبع
قالب‌های ارائه اطلاعات		مکتوب	نقاشی	درباره کاربرد ضرب‌المثل	معلم ۴
				برای استفاده در روزنامه دیواری	معلم ۱
			انشا	نوشتن انشا در موضوعات مختلف کتاب درسی و پیشنهادی معلم	معلم ۱،۲،۳
			روزنامه دیواری	با موضوعات مرتبط با کتاب درسی مانند ایران (مشاهیر، ورزش‌ها، گویش‌ها، صنایع دستی و ...)	معلم ۱
			داستان	نوشتن یک داستان منسجم گروهی	معلم ۱،۲
				تکمیل یک داستان با آغاز یکسان در گروه و تولید چند داستان با پایان‌های مختلف	معلم ۱
		غیر	قصه گویی	از کتاب مورد علاقه برای دانش آموزان	معلم ۱ و ۲
		مکتوب		بخش قصه گویی صندلی صمیمیت کتاب درسی	معلم ۱، ۲
			سخنرانی	صحبت به عنوان سخن گوی گروه در فعالیت‌های گروهی در کلاس	معلم ۱
				بخش صندلی صمیمیت کتاب درسی حاوی تمرین تصویر خوانی و قصه گویی	معلم۱، ۲، ۳
				انتخاب قالب‌های متفاوت دلخواه از سوی دانش آموزان برای سخن گفتن مانند میزگرد یا اخبار گفتن	معلم ۱
			مشاعره	برنامه منظم حفظ شعر از حروف مختلف و تمرین مشاعره در کلاس	معلم ۲
			نمایش	برای ورود به درس جدید	معلم ۱
				بخش نمایش کتاب درسی	معلم ۱
				بر اساس متن شنیده شده یا خوانده شده در کلاس	معلم ۱
			بلندخوانی	بلندخوانی متون تولیدی دانش آموز	کلاس ۲،
					معلم ۲
				بلندخوانی متون درسی	معلم ۴
				بلندخوانی متون خارج از کتاب درسی	معلم ۱،۳، ۴
شیوه آموزش ارائه اطلاعات		غیر	سخن گفتن	محتوایی: شروع خوب، انسجام در ارائه، پایان مناسب، توجه به لحن	معلم ۱
		مکتوب		ظاهری: حفظ آرامش، تپق نزدن، تکان ندادن بدن	معلم ۱
			قصه گویی	محتوا: انتخاب داستان مناسب و بخش‌های مهم آن	معلم ۱
				ظاهری: توجه به لحن مناسب	معلم ۱
				ترسیم نقشه مفهومی داستان مورد نظر برای قصه گویی بهتر	معلم ۱
				بررسی شخصیت‌ها و مقدمه داستان انتخاب شده برای قصه گویی از سوی دانش آموزان با هدف بهبود شیوه قصه گویی	معلم ۲
			بلندخوانی	رعایت لحن متناسب با متن	معلم ۱، ۲
		مکتوب	روزنامه دیواری	بخش‌ها، چینش محتوا و ...در روزنامه دیواری	معلم ۱
			نمایشنامه	نحوه نگارش و اجرای آن	معلم ۱
			عنوان	نحوه انتخاب عنوان و نام گذاری برای متون	معلم ۲
			تنظیم محتوایی	موضوع بندی هر یک از بندهای نوشته، نحوه بند نویسی (بند مقدمه، نتیجه گیری)	معلم ۱
				رعایت معیارهای نوشته مناسب: شروع مناسب، داشتن جمع بندی و نتیجه گیری، انسجام، وضوح مطالب، نداشتن مشکلات املایی و نگارشی	معلم ۱،۲
				درباره موضوعات تخیلی یا مورد علاقه برای تقویت مهارت‌های نوشتاری.	معلم ۱
				ارائه مهارت‌ها و ابزارهای مورد نیاز برای نوشتن: مانند تفکر قبل از نگارش، توصیف کردن، نحوه نگارش مقدمه و آغاز متن	معلم ۲
				آموزش روش‌هایی برای ایجاد یک متن مانند روش پرسشگری	کلاس ۳
			تنظیم ظاهری	ویژگی‌های ظاهری متن: استفاده درست از علایم نگارشی	معلم ۱،۳
				املای درست کلمات	معلم ۱،۳
				خط زیبا و تحریری	معلم ۱،۳
				مرتب و منظم بودن متن	معلم ۱، ۳
				درست نویسی کلمات (املا) : گذاشتن سرکش و نقطه های یک بند، جدا کردن و نوشتن کلمات دارای حروف عربی از بخش خاصی از کتاب، در معرض دید قرار دادن کلمات	معلم،۲
				دارای ارزش املایی، بازی حافظه ای با کلمات دارای ارزش املایی	کلاس ۲
شیوه های آموزش		ارائه نمونه مناسب		ارائه نمونه های مختلف به دانش آموزان را برای فهم بهتر معیارهای نوشتن و خواندن درست توسط معلم یا با بهره گیری از سایر منابع مانند سی دی کتاب درسی یا کتاب‌های موجود در کتابخانه مدرسه	معلم ۱، ۲
		نقد و بررسی		بررسی و نقد و نظر نحوه ارائه دانش آموزان و ارائه نکات جهت ارتقای ارائه	معلم ۱
		زمینه سازی		– ترغیب به مطالعه غیردرسی و عمدتاً داستان و بیان خلاصه کتاب ()	معلم ۱،۲، ۴
				– کمک به توسعه دایره واژگان با استفاده از کتاب‌های درسی و کتاب‌های داستان برای تولید متون نوشتاری و یا سخن گفتن بهتر.	معلم ۱،۲، ۴
				– بازی، به ویژه برای آشنایی با شکل صحیح نوشتاری کلمات (املا)	معلم ۲،
					کلاس ۱
				توصیف کردن	معلم ۲
ارزیابی محصول ارائه شده		توسط معلم		ارائه نکاتی برای بهبود مطلب نوشته شده	معلم ۲
		توسط سایر دانش آموزان		ارزیابی انشای دیگر دانش آموزان بر اساس معیارهای زبانی (مطابقت فعل و فاعل) و نگارشی (شروع خوب، انسجام بخش‌ها با یکدیگر، ارتباط منطقی بین بخش‌های نوشته)	معلم ۱
				نقد نوشته و لحن خواندن	کلاس ۳
				بررسی پاسخ‌های ارائه شده به تمرین شنیداری یک گروه در کلاس با هدایت معلم	کلاس ۱

یعنی بدانند قرار است چه کاری انجام داده و بتوانند شیوه انجام آن را پیش بینی کرده و بر آن اساس تقسیم کار نمایند. نیاز های اطلاعاتی دانش آموزان حول موضوعات کتاب درسی توسط خود او، سایر دانش آموزان یا معلم شکل می‌گیرد و معلم تلاش می‌کند، ضمن آموزش‌های مربوط به سخن گفتن و به صورت خاص‌تر طرح سؤال به او در تبیین نیاز اطلاعاتی خود کمک کند. وقتی دانش آموز، نیاز به اطلاعاتی را حس می‌کند، سعی می‌کند از طریق پرسیدن از دیگران نیاز خود را برطرف کند، در مواردی که تکلیف پروژه ای در دست باشد عمدتاً کتاب و سایت‌های اینترنتی مهم‌ترین منابعی هستند که دانش آموزان بدان مراجعه می‌کنند. شعر، و هم‌خوانی شعر و استفاده از داستان‌های جذاب در کلاس درس بهانه مناسبی است که معلمان برای تقویت حس لذت و زیبایی شناختی دانش آموزان و بهره گیری آن‌ها از منابع ادبی استفاده کنند. معلم تلاش می‌کند با تقویت مهارت خواندن دانش آموزان، آن‌ها را برای استفاده از

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2026-11-10]

[DOR: 20.1001.1.24237418.1395.3.4.5.5]

جدول ۹. مرور کلی مضامین شناسایی شده از سواد اطلاعاتی در فارسی پایه چهارم دبستان

مفاهیم شناسایی شده سواد اطلاعاتی	شرح مختصر
گشودن: تفکر و تأمل و برنامه ریزی	ایجاد انگیزه، ایجاد آمادگی ذهنی، تحلیل تکلیف، گام بندی نحوه انجام
نیاز اطلاعاتی	ایجاد نیاز اطلاعاتی توسط معلم، کتاب درسی و دانش آموز و تقویت نحوه بیان گفتاری نیاز اطلاعاتی
مکان یابی و جستجو	مراجعات در حیطه مدرسه/ خانواده و از طریق پرسیدن، مطالعه و جستجو در اینترنت
بهره گیری از اطلاعات	خواندن: صامت خوانی، بلندخوانی، ایجاد عادت به مطالعه
	شنیدن: دقت و تمرکز بر پیام شنیداری
	دیدن: توجه به پیام‌های دیداری
پردازش اطلاعات	تقویت زیرساخت‌های درک متن (افزایش دایره واژگان، دانش ادبی- زبانی، ساختار متن)
	توان فهم اطلاعات در اشکال مختلف متنی، دیداری و شنیداری
	و انجام فعالیت‌هایی برای تقویت مهارت پردازش اطلاعات: ترسیم نقشه داستان، بیان برداشت، خلاصه کردن، مقایسه کردن، ساده نویسی، طرح و پاسخ دهی به سؤال
ارزیابی و انتخاب اطلاعات	درک ربط اطلاعات به بافت و مخاطب؛ به موضوع
ثبت، سازماندهی و استفاده از اطلاعات	به خاطر سپاری، یادداشت برداری و استناد دهی
برقراری ارتباط	بین فردی (دانش آموز- دانش آموز، دانش آموز- معلم و ...)، اجتماعی (دانش آموز- گروه، دانش آموز- جامعه)، آموزشی (شیوه های یادگیری فعال)
ارائه اطلاعات	در قالب‌های مکتوب (نقاشی، انشا، روزنامه دیواری، داستان) و غیر مکتوب (قصه گویی، سخنرانی، بلندخوانی، مشاعره) و شیوه آموزش و ارزیابی هر یک

اطلاعات آماده سازد. تقویت دیدن، از طریق بازی، نمایش، تصویرخوانی، تصویر نگاری صورت می‌گیرد. معلمان برای بهبود عملکرد دانش آموزان در گوش کردن از بخش تعیین شده کتاب درسی به عنوان گوش کن و بگو؛ و بازی در کلاس درس استفاده می‌کنند.

پردازش اطلاعات متنی، تصویری و شنیداری مورد توجه معلمان است اما سهم عمده و ثابت در این میان، با ارتباط گرفتن با متن و فهم آن است. معلم با آموزش شیوه خواندن و ترغیب او به خواندن متون مختلف در تلاش است خواندن برای فهمیدن و دریافت اطلاعات را در دانش آموزان توسعه دهد و با روش‌هایی چون خلاصه کردن، بیان مجدد، برداشت کردن، بازنویسی، مقایسه کردن، نقد متن آن‌ها را در پردازش اطلاعات تقویت نماید. معلم تلاش می‌کند با در اختیار قرار دادن متون مختلف دیداری، متنی، و شنیداری پردازش اطلاعات را به یک مهارت تبدیل نماید. رایج‌ترین بخشی که دانش آموزان نیازمند ارزیابی و انتخاب اطلاعات هستند، انجام فعالیت‌های کلاسی مندرج در کتاب درسی است. بخش درک مطلب در کتاب درسی که در تمرین‌های هفتگی و آزمون‌ها نیز وجود دارد، نیازمند مقایسه متن، استنباط از آن و انتخاب بخش مرتبط با سؤال از میان سایر بخش‌های متن است. در طراحی درس آزاد و تکالیف پروژه ای نیز دانش آموزان دست به ارزیابی و انتخاب اطلاعات می‌زنند. مفهوم ارزیابی بیشتر به معنای درک ربط یک مطلب در قالب دیداری و شنیداری است و در حیطه انتخاب و ارزیابی منابع اطلاعاتی کمتر اتفاق می‌افتد. معلم می‌تواند با استفاده بیشتر از تکالیف پروژه ای دانش آموزان را در این جهت نیز تقویت نماید.

دانش آموزان عمدتاً از به خاطر سپاری و در مواردی نیز از یادداشت برداری و ترسیم نقشه مفهومی برای سازماندهی اطلاعات خود استفاده می‌کنند. شیوه آموزش فعال و دانش آموز محور، زمینه مناسبی را برای تعامل دانش آموزان با یکدیگر برای یادگیری از یکدیگر، و یا تولید یک محصول اطلاعاتی مانند نمایش یا روزنامه دیواری فراهم می‌سازد. دانش آموزان با یکدیگر به صورت دو به دو یا در گروه های کوچک یا کلاسی، یا با معلم و اعضای خانواده در ارتباط با آموزش درس فارسی ارتباط برقرار می‌کنند.

در زمینه ارائه اطلاعات، دانش آموزان گام‌هایی اولیه ای برای ارائه به صورت متنی، تصویری و شفاهی بر می‌دارند. آموزش‌هایی را در زمینه نحوه ارائه اطلاعات در قالب‌های مکتوب و غیر مکتوب دریافت می‌کنند و آن‌ها را در خلال درس می‌آزمایند: نگارش متن، نحوه سخنرانی در کلاس و قصه گویی و نمایش برخی از این موارد است. دانش آموز کمتر از سوی معلم تشویق می‌شود تا محصول و فرایند تولید شده خود را ارزیابی کند، اما در مورد نگارش دانش آموز با معیارهای نوشتاری مناسب آشنایی داشته و می‌تواند به تعیین مصادیق آن در نوشته های گوناگون بپردازد.

به عبارتی می‌توان گفت ماهیت کتاب درسی فارسی پایه چهارم ابتدایی بر توسعه سواد اطلاعاتی به ویژه در گام

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2026-11-10]
[DOR: 20.1001.1.24237418.1395.3.4.5.5]

پردازش اطلاعات و بهره گیری از اطلاعات که از پایه ای ترین مهارت‌ها هستند، تاکید دارد و اگر معلم و خانواده با کسب آموزش‌های مربوطه بتوانند دانش آموز را حمایت کنند، توسعه سواد اطلاعاتی در بین دانش آموزان را شاهد خواهیم بود. توسعه سایر ابعاد سواد اطلاعاتی عمدتاً متأثر از معلم (شیوه تدریس، تجارب و آموزش‌ها، علایق) است.

ابعاد شناسایی شده از سواد اطلاعاتی به اختصار در جدول شماره ۹ ذکر شده‌اند. لازم است در پژوهش‌های بعدی مطلوب است روابط بین این ابعاد و تأثیر و تأثرات آن‌ها بر یکدیگر به صورت دقیق‌تر بررسی گردد. می‌توان از یافته های این پژوهش برای آموزش معلمان بهره برد. همچنین یافته‌ها می‌تواند در طراحی ابزار سنجش سواد اطلاعاتی برای دانش آموزان و تأثیر معلمان بر توسعه سواد اطلاعاتی دانش آموزان نیز به کار گرفته شود. در واقع این پژوهش با در کنار هم قرار دادن شیوه های معلمان مختلف، به زعم معلمان مشارکت کننده توانسته است بسیاری از روش‌های مطلوب در آموزش درس فارسی را منعکس کند و معلمان می‌توانند از شیوه‌هایی که همکاران دیگر در مدارس مختلف داشته‌اند بهره‌مند شوند. هر معلم توانایی و دغدغه‌هایی دارد و این باعث می‌شد که در اجرایی نمودن بخشی از محتوای درس موفق‌تر عمل کند و مشارکت آنان در این طرح موجب شد تا شیوه های متنوعی شناسایی گردد. علاوه بر معلمان، مؤلفان کتب درسی نیز می‌توانند با گنجاندن موارد شناسایی شده در کتاب‌های درسی به بهبود بیشتر مهارت‌های سواد اطلاعاتی در مقطع دبستان کمک نمایند. به نظر می‌رسد در صورت حضور یک فرد آشنا به سواد اطلاعاتی و همکاری وی با معلمان پایه های تحصیلی مختلف، می‌توان انتظار داشت تجربیات معلمان در حیطه های مختلف به اشتراک گذاشته شده و مورد نقد و بازبینی قرار گیرد و شیوه های مطلوب آموزش سواد اطلاعاتی در درس‌های گوناگون و برای هر پایه تحصیلی متناسب با امکانات آموزشی و دانش آموزان آن مدرسه تولید شود.

References

ACRL Board. (2016). Framework for Information Literacy for Higher Education. Retrieved from http://www.ala.org/acrl/standards/ilframework

Akbari sheldreh F, Najafi pazaki M, Mohamadi R (2014). Fourth Grades Farsi: Teacher's Book (Teaching Guide). Tehran: Expertise office in Publishing and Distribution of Educational Materials.

American Association of School Librarians & Association for Educational Communications and Technology (Eds.). (1998). Information power: building partnerships for learning. Chicago: American Library Association.

American Association of School Librarians. (2007). Standards for the 21st-century learner. Chicago: American Library Association. Retrieved from http://www.ala.org/aasl/standards.

Baji F (2016). The Effectiveness of the Application of Big 6 Model in Teaching Science of the Sixth grade on Improving the Information Literacy Skills of the Sixth grade Students in Ahwaz. PhD Thesis. Shahid Chamran University of Ahvaz.

Chen L.C (2013). Teaching Information Literacy and Reading Strategies in Fourth-Grade Science Curriculum with Inquiry Learning. In Worldwide Commonalities and Challenges in Information Literacy Research and Practice (pp. 394-400). Istanbul, Turkey: Springer.

Eisenberg M (2010). Introducing The big 6 Approach to Information Problem-Solving. Retrieved from http://big6.com/pages/lessons/presentations/introducing-the-big6.php.

Eisenberg M (2011). Introducing the Big6™. Retrieved from http://big6.com/pages/lessons/presentations/big6-overview-2011.php

Horton F. W. (2007). Understanding information literacy: A primer. (Edited by the Information Society Division, Communication and Information Sector, Ed.). Paris: UNESCO.

Iranian Research Institute for Education Studies: TIMSS & PIRLS National Study Center of Iran (2013). What is TIMSS & PIRLS? Retrieved from http://timsspirls.ir/?fkeyid=&siteid=90&pageid=3573 (Persian)

Irving, A. (1985). Study and information skills across the curriculum. London; Portsmouth, N.H. Heinemann Educational Books.

Kuhlthau C (2013). Children's Reading in Guided Inquiry. International Reading Literacy Symposium. University of Tokyo, Japan, 1/13/2013. Retrieved from http://wp.comminfo.rutgers.edu/ckuhlthau2/wp-content/uploads/sites/185/2016/02/Childrens ReadingInGuidedInquiry.pdf

Kuhlthau C, Caspari A, Maniotes L (2007). Guided inquiry: learning in the 21st century. Westport, Conn. Libraries Unlimited.

Lloyd A. (2010). Information literacy landscapes: information literacy in education, workplace and everyday contexts. Oxford: Chandos.

Mohammadpur A (2011). Qualitative Research Method Counter Method 1: The Logic and Design in Qualitative Methodology. Tehran: Jameeshenasan.

Moore P (2001). Learning Inspired Connections. Paper presented at the 30th Conference of the International Association of School Librarianship,

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2026-11-10]
[DOR: 20.1001.1.24237418.1395.3.4.5.5]

Auckland, 9-12 July 2001. Retrieved from http://www.iasl-slo.org/keynote-moore2001.html

Moore P (2006). Information Literacy in the New Zealand Education Sector. School Libraries Worldwide, 12(1) , 1–21. Retrieved from http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=lih&AN=21132961&site=ehost-live&scope=site

Nazari M (2016). Generative and Lasting Reasearch: From "Behind the scene" to "9-Enabling Constructs" to "Transforming research". Tehran: Maryam Nazari.(Persian)

NSW Department of Education. (2007). Information skills in the school: engaging learners in constructing knowledge. Retrieved from http://www.curriculumsupport.education.nsw.gov.au/schoollibraries/teachingideas/isp/docs/infoskills.pdf

Otsego Northern Catskills BOCES School Library System. (2006). Information Literacy Skills. Retrieved March 02, 2015, from http://encompass.cerfinfo.com/TOC.htm

Parirokh M, Arastoopoor S, Naderi M.R (2011). Efficiency of Information Iiteracy Workshops for Post-Graduate Students: A Research Based on in-Context Approach . Library and Information Research Journal. 1(2)…201-224. (Persian)

SCONUL (2001). Information skills in higher education: a SCONUL position paper. Standing Conference of National and University Libraries (SCONUL), London (GB).

Wilson J, Wing Jan L (2003). Focus on inquiry. Carlton South, Victoria: Curriculum Corporation. Retrieved from http://ruskinparkps.vic.edu.au/wp-content/up loads/sites/32/2014/08/focus-on-inquiry.pdf

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2026-11-10]

[DOR: 20.1001.1.24237418.1395.3.4.5.5]

Human Information Interaction. Vol. 3, No. 4
http://hii.khu.ac.ir
Original Article

About Nature of Information Literacy in Elementary Schools: Case Study of Persian Literature in Fourth Grade

Nastaran Poursalehi: PhD student, Tehran University.
Fatima Fahimnia: Tehran University
Abbas Bazargan: Tehran University
Maryam Nakhoda: Assistant Professor of Knowledge and Information Sciences, Tehran Unibertiy, Tehran, Tehran, Iran. (Corresponding author) mnakhoda@ut.ac.ir

Abstract

Background and Aim: Information literacy is a contextual concept that needs to be studied in different contexts like schools. Promoting reading literacy is a core instructional objectives of Persian literature curriculum and also a part of information literacy. Understanding Concept of information literacy helps us to understand information literacy in elementary schools and can implement it in information literacy Instruction and Assessment of schools.

Methods: This research is a phenomenological research that used Qualitative Content Analysis technique for analyzing Semi structured interviews and Observations. Theoretical sampling was used and three schools were selected. We interview with four Teachers and observed four classes in Fourth Grade.

Results: based on data analyzing we can describe information literacy for language in Fourth Grade in this phrases: “Set the scene: Make a space for thinking, reflecting and planning”, “ emerging of determining information need”, “locating and searching of information”, “information engagement”, “information Processing”, “record, organize and ethical use of information”, “Communication”, “Presentation”.

Conclusion. based on findings, teachers highly focused on developing skills of information engagement(reading, listening, viewing), Information Processing(supplying Infrastructures of text understandings; Practice textual, audio, visual comprehension; practicing information processing in action), presenting information(in written and Unwritten format and learning how to do them). Integrating information literacy with language curriculum seems that can help to achieve language instructional objectives. The findings can be used for designing instrument of information literacy assessment and also can be used for teacher training.

Keywords: Information literacy, Reading literacy, Teaching language, Elementary schools, Language

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2026-11-10]

[DOR: 20.1001.1.24237418.1395.3.4.5.5]